

بررسی نقش تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضا

علی شیخی

دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، ایلام، ایران.

علیرضا پورسعید،

دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، ایران

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی نقش تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار می باشد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش همبستگی، علی، ارتباطی می باشد. جامعه تحقیق شامل کلیه اعضای تعاونی های تولید کشاورزی شهر ایلام به تعداد ۶۰۴ نفر می باشند. حجم نمونه، برابر با ۳۶۱ نفر، از جدول مورگان و از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است. برای جمع آوری داده ها از روش میدانی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در این تحقیق برای گردآوری اطلاعات پیشینه و مبانی نظری از روش کتابخانه ای و داده های آماری از روش میدانی به کار گرفته شده است. اعتبار پرسشنامه توسط کارشناسان مدیریت کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. با استفاده از نرم افزار SPSS داده های جمع آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به یافته های تحقیق مشخص شد که بین خدمات بازاریابی، آموزشی و زیرساختی با رفاه اقتصادی و اجتماعی خانوار اعضا رابطه مثبت معناداری وجود دارد. بنابراین وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی اعضا، خدمات بازاریابی، آموزشی و زیرساختی مناسب ارائه دهند.

کلمات کلیدی: تعاونی، رفاه، کشاورزی

Investigating the Role of Agricultural Cooperatives in Ilam City on Household Welfare

Ali Shikhi*, Alireza Poursaeed**

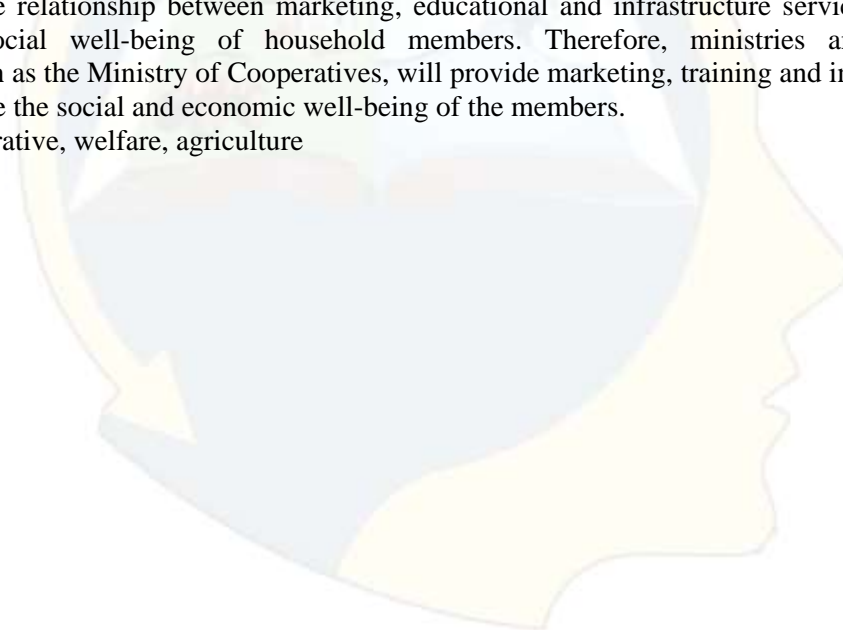
*Graduate Student of Agricultural Management, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran

** Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran (corresponding author: a_poursaeed@yahoo.com)

Abstract

The purpose of this research was to investigate the role of agricultural production cooperatives in Ilam city on household welfare. This research is in terms of its purpose and in terms of correlation, Ali, is a communication. The research community included All members of the agricultural production cooperatives in Ilam are 6004 people. The sample size is 361 people, using Morgan table and simple random sampling method. in this study library method and statistical data from field method is used to collect background data and theoretical principles. Reliability of the questionnaire was confirmed by Agricultural management experts and its reliability was used by Cronbach's alpha coefficient. Using SPSS collected data were analyzed. According to the research findings, it was found that there is a significant positive relationship between marketing, educational and infrastructure services with the economic and social well-being of household members. Therefore, ministries and relevant organizations, such as the Ministry of Cooperatives, will provide marketing, training and infrastructure services to enhance the social and economic well-being of the members.

Keywords: cooperative, welfare, agriculture

مقدمه

در ایران سال هاست که موضوع توجه به رشد اقتصادی همراه با عدالت اجتماعی توسط مقام معظم رهبری مطرح شده است و تنها مدلی که می تواند کشور را به سمت تحقق عدالت اجتماعی و توسعه همه جانبه سوق داده و درخیزش عظیم اقتصادی قرار بدهد مدل تعاون است رشد اقتصادی، فقرزدایی، اشتغال مولد، یکپارچگی اجتماعی، تقویت کارآفرینی و مدیریت، تمرکز سرمایه های کوچک در قالب سرمایه های متوسط و کلان از اهداف مهم تشکیل شرکت های تعاونی در کشور است. تعاونی ها از لحاظ اقتصادی بعنوان یکی از جدی ترین راه های توسعه پایدار در برنامه های توسعه کشور قرار دارند. نقش تعاونی ها در اقتصاد خرد و متوسط در صورتی که نگاه ویژه ای به تقویت و افزایش بهره وری در آنها صورت پذیرد افزایش خواهد یافت و آمادگی ورود و حضور در عرصه فعالیت های اقتصادی کلان برای آنها فراهم خواهد شد (انتظاریان و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۴).

تعاونی ها، به عنوان یکی از دیرپاترین گروه های همبازی در جوامع انسانی، نقش اساسی در تأمین نیازهای مشترک و تداوم زندگی اجتماعی دارند. همکاری های تعاونی در جامعه مدرن نه تنها از بین نرفته است، بلکه به شکلی رسمی تر و منظم تر در اقتصاد کشورها، به ویژه کشورهای توسعه یافته، ایفای نقش می کنند؛ البته باید متذکر شد که حضور شکل های تعاونی در جوامع مدرن تنها توجیه اقتصادی ندارد، بلکه این شکل ها کارکردهای اجتماعی زیادی دارند. این شکل ها نقش مهمی در نهادینه شدن مشارکت در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و دستیابی به توسعه ی پایدار و مستقل از نقش دولت ها بازی می کنند. از این رو، شرکت های تعاونی را می توان یکی از مناسب ترین قالب های مشارکت اعضاء در جوامع مدرن به حساب آورد. ویژگی های منحصر به فرد اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی تعاونی ها به آنها قابلیت بیشتری برای بهره برداری از ظرفیت های اجتماعی و اقتصادی جامعه در مقایسه با سازمان های دولتی یا شرکت های کاملاً خصوصی می دهد. تعاونی بزرگ ترین تأمین کننده ی منافع و مؤثرترین نظام مستقل از دولت و بر این باور است که افراد انسانی باید در زمینه ی تولید ثروت و رفع نیازهایشان مشارکت، نظارت و مراقبت داشته باشند. اساساً تعاونی ها برای اجرای برنامه های توسعه در کشورهای جهان سوم مناسب اند؛ آنها با گردآوری پس اندازهای اندک مردم، استفاده از حمایت های مالی دولت و آموزش اعضاء به ارتقای بهره وری نیروی انسانی کمک می کنند و زمینه ی افزایش تولید، اشتغال پایدار و کاهش فقر را فراهم می سازد (انصاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۶).

از آنجا که بخش چشمگیری از جمعیت کشورها در مناطق روستایی سکونت دارند و شغل اصلی آنها کشاورزی است، بنابراین، دستیابی به توسعه روستایی بدون توجه به بخش کشاورزی و بهبود وضعیت این بخش ممکن نخواهد بود، افزون بر این، توسعه روستایی نخستین گام به سوی توسعه ملی می باشد مهمترین عامل توسعه ی روستایی بستر سازی لازم برای ارتقای توان و اشتیاق روستاییان برای تشکیل تعاونی تولیدی در مناطق روستایی بر پایه ی اصل پایداری و سودآوری است، با توجه به ویژگی های کلی بخش کشاورزی، اولویت سیاست گذاران و برنامه ریزان در قبال این وضعیت، ایجاد دگرگونی عمیق در این بخش است. همچنین بخش کشاورزی به حدی گسترده شده است که در عمل بدون مشارکت کشاورزان، رسیدن به اهداف و مراتب بالای توسعه غیرممکن ارزیابی شده است. در جوامع انسانی حرکت باید به سوی توسعه پایدار باشد، در کشور ما نیز با توجه به سیاست تصدی گری دولت، اجرای برنامه خصوصی سازی و لزوم مشارکت مردم و همچنین توسعه خدمات رسانی و حمل و نقل، ضرورت تشکیل اینگونه تعاونی ها و دستیابی به توسعه ی پایدار بیش از پیش مطرح شده است. در این باره، یکی از شکل های غیردولتی در بخش کشاورزی که نقش مهمی در توسعه پایدار دارد، شرکت های تعاونی تولید کشاورزی است (سواری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲۰).

بخش تعاون به عنوان یکی از ارکان اصلی در نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، مورد توجه برنامه ریزان کشور قرار دارد و به منظور تحقق اهداف اقتصادی، هدایت فعالیت ها به سمت بخش تعاون از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از سوی دیگر، در برنامه بلند مدت افق چشم انداز توسعه اقتصادی کشور، به فعالیت های اقتصادی در بخش تعاون توجه دوچندانی شده و برنامه ریزان برای مقابله با بحران های اقتصادی کشور و رفع وابستگی به ویژه در زمینه مواد غذایی، کاهش نرخ بیکاری و افزایش شاخص های رفاه اجتماعی نگاه

خود را معطوف بخش تعاون نموده اند. در این راستا، شناخت مشکلات و تعیین اولویت ها در برنامه ریزی و سیاست گذاری در سطح عضویت در تعاونی ها از اهمیت و ضرورت خاصی برای نیل به اهداف یاد شده برخوردار است، به گونه ای که مطالعات انجام شده در کشورهای در حال توسعه، ثابت می کند یکی از مسائل عمده و قابل توجه بخش کشاورزی در این جوامع، بررسی عضویت در تعاونی ها و عملکرد تولید در انواع نظام های بهره برداری به ویژه تعاونی های تولید روستایی با توجه به تنوع اقلیمی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه است (دانشور و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۴).

دستیابی به این هدف نیز جز در سایه تعاون و همکاری میسر نیست. تعاونی ها از جمله نهادهایی هستند که نقش بسیار مهمی در توسعه روستاها داشته و با کاهش فرصت های از دست رفته کشاورزان، قادرند نقش بسیار مهمی در فرآیند کاهش فقر ایفاء کنند. تعاونی های کشاورزی گونه ای از تعاونی ها هستند که در زمینه تولید محصولات کشاورزی اعم از زراعی، باغی، دامپروری، زنبورداری، شیلات، جنگلداری و مرتعداری فعالیت می نمایند و هدف آنها بهبود نظام بهره برداری، ارائه خدمات در زمینه تأمین مطلوب نیازهای حرفه ای و معیشتی و به دنبال آن بهبود وضعیت درآمدی و اشتغال کشاورزان و سرانجام کاهش فقر و توسعه همه جانبه روستایی است. در واقع تعاونی های کشاورزی می توانند به ابزاری جهت ایجاد انگیزه در توسعه اقتصاد روستایی تبدیل شده و در توسعه اقتصاد کشاورزی و روستایی نقش داشته باشند (حضرتی و همکاران، ۱۳۸۹: ۹۱).

با توجه به نقشی که تعاونی ها می توانند در توسعه و رفاه خانوار ایفا نمایند، پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی نقش تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء بپردازد.

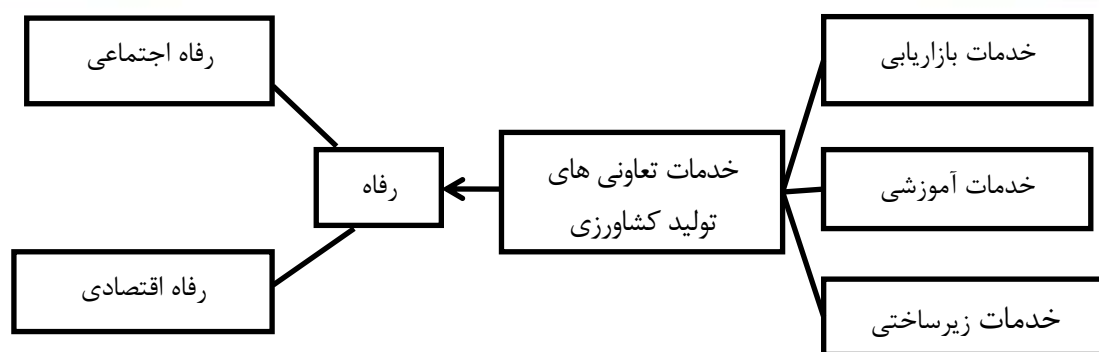
فرضیات تحقیق

فرضیه های پژوهش عبارتند از:

- ۱- بین خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین خدمات زیرساختی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- بین خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۶- بین خدمات زیرساختی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.
- ۷- خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تأثیر معناداری دارند.
- ۸- خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تأثیر معناداری دارند.
- ۹- خدمات زیرساختی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تأثیر معناداری دارند.

مدل مفهومی تحقیق

مدل مفهومی تحقیق نوعی نمودار سازی برای متغیرهای استخراج شده از چارچوب نظری تحقیق است (خاکی، ۱۳۸۹: ۹۶). با توجه به مشخص شدن متغیرهای این پژوهش و ذکر آنها، در این قسمت رابطه بین آنها بصورت مدل مفهومی نظام مند آورده شده است. در این مدل تأثیرپذیری متغیرهای وابسته از مستقل نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

مواد و روش ها

این تحقیق از آنجایی که به دنبال تبیین دانش و یا اثبات نظریات جدیدی نیست و چون از روابط و فرضیات اثبات شده قبلی استفاده می‌کند یک تحقیق کاربردی به حساب می‌آید و از نظر روش یک پژوهش توصیفی پیمایشی به حساب می‌آید. در تحقیقات توصیفی-پیمایشی به منظور بررسی نظرات و ترجیحات اشخاص در یک یا چند صفت در یک مقطع از زمان از طریق نمونه گیری از جامعه و از پرسشنامه استفاده می‌شود که در این تحقیق ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق، کلیه اعضای تعاونی های تولید کشاورزی شهر ایلام به تعداد ۶۰۰۴ نفر می باشند که ۳۲۹ نفر از اعضای هیئت مدیره تعاونی و ۵۶۷۵ نفر اعضای عادی می باشند.

روش نمونه گیری

نمونه گیری فرایندی است که طی آن تعدادی از واحدها به گونه ای برگزیده می شوند که معرف جامعه بزرگتر که از آن انتخاب شده اند باشند (خاکی، ۱۳۸۶). در این پژوهش از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با انتساب متناسب استفاده شد.

تعیین حجم نمونه

محققان برای محاسبه حجم نمونه به روش های مختلفی روی می آورند. یکی از این فنون، استفاده از جدول مورگان است. که براساس جدول مورگان تعداد نمونه برابر با ۳۶۱ نفر بدست آمد.

جدول ۱: حجم نمونه

حجم نمونه	حجم جامعه	اعضاء تعاونی
۲۰	۳۲۹	اعضای هیات مدیره
۳۴۱	۵۶۷۵	اعضای عادی تعاونی
۳۶۱	۶۰۰۴	جمع

روش جمع آوری داده ها

روش های گردآوری اطلاعات را به روش های کتابخانه ای و روش های میدانی قابل تقسیم است. در این تحقیق برای گردآوری داده ها از شیوه های زیر استفاده شده است:

مطالعات کتابخانه ای

در تحقیق حاضر از مطالعات کتابخانه ای: مطالعه کتاب ها، مجلات و نشریه های گوناگون فارسی و لاتین و استفاده از سایت های مختلف اینترنتی مرتبط بهره گرفته شده است. در پژوهش حاضر سعی شده با استفاده از مطالعات کتابخانه ای و گردآوری آثار مربوط به

موضوع تحقیق و آخرین آمار و اطلاعات موجود و استفاده از آنها، در غنی تر ساختن ادبیات برای تدوین و نگارش بخش ادبیات موضوع و مبانی نظری بکار گرفته شوند.

مطالعات میدانی

در این تحقیق برای جمع‌آوری و تکمیل اطلاعات مربوط به پاسخگویی به سؤالات پژوهش، از روش میدانی استفاده شده است، یکی از روش‌های متداول گردآوری اطلاعات در سطح وسیع و هزینه کم، روش پرسشنامه است.

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزارهای متعددی برای اندازه‌گیری متغیرها وجود دارد. رایج‌ترین ابزار تحقیق پرسشنامه است. پرسشنامه یکی از ابزارهای رایج تحقیق و روشی مستقیم برای کسب داده‌های تحقیق است (سرمد و همکاران، ۱۳۸۵: ۸۱). در تحقیق حاضر، در پرسشنامه از یکسری سؤالات بسته با طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شده است. برای ارزیابی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای از ۱۲ گویه و رفاه اقتصادی ۱۳ گویه و رفاه اجتماعی ۱۳ گویه خدمات تعاونی ۷ گویه خدمات آموزشی ۱۳ گویه خدمات زیرساختی ۱۳ گویه استفاده شده است.

روایی و پایایی پرسشنامه

در جدول زیر نتایج آزمون پایایی پرسشنامه ارائه شده است.

جدول ۲: مقادیر آلفای کرونباخ برای بخشهای مختلف پرسشنامه

مقدار ضریب	تعداد گویه	متغیر مورد بررسی
۰/۷۱	۷	خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی
۰/۷۳	۱۳	خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی
۰/۶۰	۱۳	خدمات زیرساختی تعاونی های تولید کشاورزی
۰/۸۰	۱۳	رفاه اقتصادی
۰/۶۷	۱۳	رفاه اجتماعی

با توجه به اینکه ضریب آلفا کرونباخ بین ۰/۶ الی ۰/۸ می‌باشد بنابراین ابزار اندازه‌گیری از پایایی مناسبی برخوردار است. برای سنجش روایی آن از اساتید و متخصصان امر کمک گرفته شده و پس از اعمال نظر آنها روایی آن مورد تایید قرار گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق برای پردازش داده‌ها و توصیف و تحلیل آنها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده می‌شود. در بخش آمار توصیفی ابتدا جدول‌های توزیع فراوانی، درصد، شاخص‌های گرایش به مرکز شامل میانگین و نما و شاخص پراکنش از مرکز شامل انحراف معیار استفاده شده است.

در بخش آمار استنباطی به منظور بررسی فرضیه‌های رابطه‌ای از آزمون اسپیرمن و به منظور بررسی نقش متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته از رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

یافته‌ها

آمار توصیفی

یافته‌های تحقیق گویای آن است که طیف سنی نمونه آماری را افراد ۲۰ تا بیش از ۵۱ سال تشکیل می‌دهند که ۶۵ درصد افراد پاسخ دهنده بیش از ۵۱ سال هستند. میانگین سنی نمونه آماری ۲/۱۰ و انحراف معیار، ۰/۳۱۲ می‌باشد. بیشتر پاسخ دهندگان افراد متأهل بودند که ۷۵ درصد کل پاسخ دهندگان را به خود اختصاص دادند. بیشترین فراوانی مربوط به مردان با اختصاص ۷۴ درصدی بود. بیشتر پاسخ دهندگان دارای خانواده‌های ۵ تا ۷ نفر هستند که ۴۱ درصد تعداد کل افراد پاسخ دهنده را به خود اختصاص دادند. بیشترین مقدار توزیع

فراوانی با توجه به تحصيلات مربوط به زیر دیلم بود که ۵۰ درصد را به خود اختصاص دادند. بیشترین مقدار توزیع فراوانی با توجه به سابقه عضویت مربوط به ۱۱-۲۰ سال بود که ۴۹ درصد را به خود اختصاص دادند. ۷۲ درصد از پاسخگویان محل سکونتشان در شهر بود. ۶۹ درصد افراد دارای منبع درآمد غیرکشاورزی هستند که ۷۹ درصد از آنها دارای مالکیت شخصی زمین هستند. بیشتر پاسخگویان (۳۶٪) دارای سطح زیرکشت کمتر از ۵ هکتار هستند.

یافته های به دست آمده در ارتباط با گویه های خدمات بازاریابی تعاونی تولید کشاورزی نشان می دهد همه سوالات خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی میانگین بیشتر از حد متوسط ۳ داشتند بنابراین نشان دهنده مطلوب بودن خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی از دید پاسخگویان می باشد. همچنین از لحاظ رتبه بندی گویه های خدمات بازاریابی نتایج نشان دهنده این است که خرید به موقع محصولات کشاورزان در رتبه اول قرار دارد و خرید کلی نهاده های کشاورزی و توزیع اعتباری آن بین اعضاء تعاونی تولید در رتبه آخر قرار دارد و وضعیت مناسبی ندارد و کشاورزان از این حیث راضی نیستند.

یافته های به دست آمده در ارتباط با گویه های خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی نشان دهنده مطلوب بودن خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی از دید پاسخگویان می باشد. همچنین از لحاظ رتبه بندی گویه های خدمات آموزشی نتایج نشان دهنده این است که کشاورزان از آموزشگران و افراد متخصص، جهت آموزش اعضاء تعاونی راضی هستند اما رضایت آنها از سطح دانشی و اطلاعاتی کشاورزان خوب نیست و افراد با سطح دانش مختلف با هم آموزش می بینند.

یافته های به دست آمده در ارتباط با گویه های خدمات زیرساختی و اعتباری تعاونی های تولید کشاورزی نشان دهنده این مطلب است که خدمات زیرساختی و اعتباری تعاونی های کشاورزی به خوبی انجام نشده است. همچنین از لحاظ رتبه بندی گویه های خدمات زیرساختی و اعتباری نتایج نشان دهنده این است که کشاورزان از سرعت واگذاری وام و تسهیلات اعتباری به آنها راضی هستند اما از خدمات تعاونی ها در زمینه امکانات تبدیل محصولات تولیدی رضایت چندانی ندارند.

یافته های به دست آمده در ارتباط با گویه های رفاه اقتصادی اعضاء تعاونی های تولید کشاورزی نشان دهنده این مطلب است که تعاونی ها توانسته اند شرایط رفاهی مالی خوبی برای اعضا به ارمغان آورند. همچنین از لحاظ رتبه بندی گویه های رفاه اقتصادی نتایج نشان دهنده این است که پس از عضویت در تعاونی ها تمایل کشاورزان برای ورود به کارهای جدید بیشتر شده است اما کشاورزان از خدمات رفاهی به منظور توانمندسازی و افزایش توانایی کشاورزان راضی نیستند.

یافته های به دست آمده در ارتباط با گویه های رفاه اجتماعی اعضاء تعاونی های تولید کشاورزی نشان می دهد غالب پاسخگویان بیان داشتند که رفاه اقتصادی متوسط و بالا است. نشان دهنده این مطلب است که تعاونی ها توانسته اند شرایط اجتماعی خوبی برای اعضا ایجاد کنند. همچنین از لحاظ رتبه بندی گویه های رفاه اجتماعی نتایج نشان دهنده این است که پس از عضویت در تعاونی، توانایی مالی کشاورزان برای سرمایه گذاری در بخش کشاورزی بیشتر شده است اما انتظارات کشاورزان از دولت (در قالب تعاونی ها) بیشتر نشده است.

آمار استنباطی

آزمون همبستگی

در این قسمت فرضیه های همبستگی مورد آزمون و بررسی قرار گرفتند و برای تعیین میزان همبستگی از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردیده است.

۱- فرضیه اول: بین خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/286$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان یک درصد خطا مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات بازاریابی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد (جدول ۳).

۲- فرضیه دوم: بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/345$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد (جدول ۳).

۳- فرضیه سوم: بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/355$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد (جدول ۳).

۴- فرضیه چهارم: بین خدمات بازاریابی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/420$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات بازاریابی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد. (جدول ۳).

۵- فرضیه پنجم: بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/380$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد (جدول ۳).

۶- فرضیه ششم: بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/418$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) فرضیه تحقیق در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد پذیرش واقع می گردد. به عبارتی بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳: نتایج حاصل از بررسی ضریب همبستگی اسپیرمن ($n=360$)

وابسته		رفاه اقتصادی	
مستقل	ضریب همبستگی اسپیرمن	P-value	ضریب همبستگی اسپیرمن
خدمات بازاریابی	۰/۲۸۶**	۰/۰۰۰	۰/۲۸۶**
خدمات آموزشی	۰/۳۴۵**	۰/۰۰۰	۰/۳۴۵**
خدمات زیرساختی	۰/۳۵۵**	۰/۰۰۰	۰/۳۵۵**
وابسته		رفاه اجتماعی	
مستقل	ضریب همبستگی اسپیرمن	P-value	ضریب همبستگی اسپیرمن
خدمات بازاریابی	۰/۴۲۰**	۰/۰۰۰	۰/۴۲۰**
خدمات آموزشی	۰/۳۸۰**	۰/۰۰۰	۰/۳۸۰**
خدمات زیرساختی	۰/۴۱۸**	۰/۰۰۰	۰/۴۱۸**

رگرسیون

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون رگرسیون

sig	T	ضریب استاندارد نشده		B	عرض از مبدا
		Beta	خطای معیار		
۰/۰۰۰	۱۱/۶۳۴		۰/۱۵۵	۱/۸۰۵	عرض از مبدا
۰/۰۰۰	۴/۵۰۳	۰/۲۱۶	۰/۰۲۵	۰/۱۶۰	خدمات آموزشی
۰/۰۰۰	۴/۸۹۹	۰/۲۴۹	۰/۰۳۲	۰/۱۵۸	خدمات بازاریابی
۰/۰۰۰	۶/۰۹۸	۰/۲۹۲	۰/۰۳۵	۰/۲۱۳	خدمات زیرساختی
		F: ۵۹/۲۵۳	R-2: ۰/۷۳۲	R: ۰/۵۷۷	R2: ۰/۳۳۳

فرضیه اصلی هفتم: خدمات آموزشی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تاثیر معناداری دارند. مقدار سطح معناداری ($p\text{-value}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می توان نتیجه گرفت که خدمات آموزشی اثر معناداری بر رفاه اعضا دارد، بر این اساس ضریب بتا (β) خدمات آموزشی و رفاه اعضا معناداری برابر $0/216$ گردیده است و این بدان معنی است که با متناسب با خدمات آموزشی، رفاه پیشرفت یا پسرفت می کند، لذا فرض صفر رد و فرض یک تایید می شود (جدول ۴). طبق جدول ۴ در سطح معناداری $p\text{-value} = 0/000$ بیانگر آن است که خدمات آموزشی در رفاه دخالت دارد و مقدار آماره F برابر $59/253$ معنی دار می باشد و فرض خطی بودن برقرار است. ضریب $R2=0/333$ بین ۰ و ۱ می باشد لذا برقراری مدل رگرسیون خطی قابل قبول است.

فرضیه اصلی هشتم: خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تاثیر معناداری دارند. مقدار سطح معناداری ($p\text{-valu}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می توان نتیجه گرفت که خدمات بازاریابی اثر معناداری بر رفاه دارد، بر این اساس ضریب بتا (β) خدمات زیرساختی و رفاه معناداری برابر $0/249$ گردیده است و این بدان معنی است که با متناسب با خدمات بازاریابی، رفاه پیشرفت یا پسرفت می یابد، لذا فرض صفر رد و فرض یک تایید می شود (جدول ۴).

فرضیه اصلی نهم: خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام بر رفاه خانوار اعضاء تاثیر معناداری دارند. مقدار سطح معناداری ($p\text{-value}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که خدمات زیرساختی اثر معناداری بر رفاه دارد، بر این اساس ضریب بتا (β) خدمات زیرساختی و رفاه معناداری برابر $0/292$ گردیده است و این بدان معنی است که با متناسب با خدمات زیرساختی، رفاه پیشرفت یا پسرفت می‌یابد، لذا فرض صفر رد و فرض یک تایید می‌شود (جدول ۴).

نتیجه گیری

در تحقیق حاضر با توجه به فرضیه های تحقیق جهت تعیین معنی داری رابطه بین مولفه های خدمات تعاونی های تولید کشاورزی (خدمات بازاریابی، آموزشی و زیر ساختی اعتباری) با رفاه اجتماعی و اقتصادی خانوار اعضا از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد.

فرضیه اول: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/286$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات بازاریابی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد. می‌توان به این نتیجه رسید که اگر تعاونی های کشاورزی خریدکلی نهاده‌های کشاورزی و توزیع اعتباری آن بین اعضاء تعاونی تولید را انجام دهند، نقش واسطه‌ها را کاهش دهند و خدمات حمل و نقل مناسب ارائه دهند رفاه اقتصادی خانوار اعضاء بهبود خواهد یافت. که با مطالعات ناصری (۱۳۹۱)، عجبی (۱۳۹۰)، ایروانی (۱۳۹۰)، لهسایی زاده (۱۳۸۵)، برنارد و همکاران (۲۰۱۲) و ایتو (۲۰۱۲) همسو می باشد.

فرضیه دوم: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/345$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هرگاه تعاونی های کشاورزی خدمات آموزشی و ترویجی متناسب با نیازهای بهره‌برداران ارائه دهند، بین اعضاء تعاونی، با مروجین و مهندسین ناظر ارتباط مناسب ایجاد کنند، آموزشگران و افراد متخصص، جهت آموزش اعضاء تعاونی را به کار گیرند، بازدیدهای علمی- ترویجی از کشت‌های مکانیزه و دارای عملکرد بالا برای اعضاء را فراهم کنند، به منظور شناسایی نیازهای آموزشی و ترویجی اعضاء نیازسنجی صحیح و مشارکتی را انجام دهند، کلاس‌های آموزشی و ترویجی در زمان مناسب برگزار کنند، کلاس‌های آموزشی و ترویجی در مکان مناسب برگزار کنند، رفاه اقتصادی خانوار اعضاء خواهد یافت. که با مطالعات ناصری (۱۳۹۱)، عجبی (۱۳۹۰)، ایروانی (۱۳۹۰)، لهسایی زاده (۱۳۸۵)، برنارد و همکاران (۲۰۱۲) و ایتو (۲۰۱۲) همسو می باشد.

فرضیه سوم: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/355$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اقتصادی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد و بنابراین هرگاه تعاونی های کشاورزی باسکول و انبار در راستای کاهش هزینه‌های تولید احداث کنند، امکانات تبدیل محصولات تولیدی را فراهم کنند، مجوزهای لازم جهت احداث تعمیرگاه و فروشگاه‌های ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی اخذ کنند، وام قرض‌الحسنه پرداخت کنند، اراضی کشاورزان عضو تعاونی را تسطیح کنند، سرمایه مورد نیاز از طریق ارائه خدمات توسط صندوق‌های اعتباری تعاون را فراهم کنند رفاه اقتصادی خانوار اعضاء خواهد یافت. که با مطالعات ناصری (۱۳۹۱)، عجبی (۱۳۹۰)، ایروانی (۱۳۹۰)، لهسایی زاده (۱۳۸۵)، برنارد و همکاران (۲۰۱۲) و ایتو (۲۰۱۲) همسو می باشد.

فرضیه چهارم: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/420$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات بازاریابی تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان ایلام و رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد. بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که اگر تعاونی های کشاورزی در بازار بورس محصولات کشاورزی حضور داشته باشند، محصولات تولیدی را جمع‌آوری کنند و محصول تولیدی را به موقع خریداری کنند رفاه اجتماعی خانوار اعضاء بهبود خواهد یافت.

¹Bernard
²Itō

فرضیه پنجم: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($F=0/318$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات آموزشی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد بنابراین اگر تعاونی‌های کشاورزی توصیه‌های فنی در زمینه بکارگیری ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی ارائه دهند، شیوه‌های جدید آبیاری را آموزش دهند، در راستای آشنایی با شیوه‌های جدید مبارزه تلفیقی با آفات و امراض آموزش ارائه دهند و دوره‌های آموزشی به منظور آشنایی اعضاء با اساسنامه، ارکان شرکت، وظایف و حقوق ارکان و اعضاء شرکت‌ها برگزار کنند رفاه اجتماعی خانوار اعضاء بهبود خواهد یافت.

فرضیه ششم: با توجه به میزان ضریب همبستگی محاسبه شده ($F=0/418$) و سطح معناداری به دست آمده ($P\text{-value}=0/000$) بین خدمات زیرساختی تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان ایلام با رفاه اجتماعی خانوار اعضاء رابطه مثبت معناداری وجود دارد. بنابراین اگر تعاونی‌های کشاورزی قوانین دست و پاگیر اخذ وام را کاهش دهند، انبساط جهت نگهداری نهاده‌ها و محصول احداث کنند، با مؤسسات مالی و اعتباری جهت فراهم کردن زمینه دریافت وام برای اعضاء مذاکره کنند، درواگذار کردن وام و تسهیلات اعتباری به گندم‌کاران عضو شرکت‌های تعاونی تولید تسریع ببخشند، بوجاری بذور خود مصرفی اعضاء را انجام دهند، تسهیلات جهت ایجاد صنایع تبدیلی و جانبی ارائه دهند و سیستم آبیاری و تدوین الگوی کشت را بهبود دهند رفاه اجتماعی خانوار اعضاء بهبود خواهد یافت.

نتایج رگرسیون

فرضیه اصلی هفتم: مقدار سطح معناداری ($p\text{-valu}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که خدمات آموزشی اثر معناداری بر رفاه اعضاء دارد. یعنی هرگاه خدمات آموزشی کامل و لازم صورت گیرد: افزایش میزان موفقیت تحصیلی، کاهش سطح استرس، بهبود وضعیت بهداشت و سلامت، میزان محبت و احترام و آرامش و افزایش تمایل برای کمک به دیگران و بخشش بیشتر در خانوار اعضاء، افزایش اعتماد به نهادهای مالی دولتی، تولیدات کشاورزی، اشتغال و پس انداز صورت می‌گیرد. که با مطالعات هادی زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۴) و نکویی نائینی و برقی (۱۳۹۴) همسو می‌باشد.

فرضیه اصلی هشتم: مقدار سطح معناداری ($p\text{-valu}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که خدمات بازاریابی اثر معناداری بر رفاه دارد. یعنی هرگاه خدمات بازاریابی کامل و لازم صورت گیرد افزایش میزان مسافرت و احساس شادی، تعهد به انجام کار و به پایان رساندن کارها، تمایل برای ورود به کارهای جدید و توانمندسازی و افزایش توانایی در خانوار اعضاء، همکاری در انبارداری و توزیع بذر، احساس رضایت، توانایی مالی برای سرمایه گذاری در بخش کشاورزی صورت می‌گیرد. که با مطالعات هادی زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۴) و نکویی نائینی و برقی (۱۳۹۴) همسو می‌باشد.

فرضیه اصلی نهم: مقدار سطح معناداری ($p\text{-valu}=0/000$) در سطح خطای ۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که خدمات زیرساختی اثر معناداری بر رفاه دارد. یعنی هرگاه خدمات زیرساختی کامل و لازم صورت گیرد میزان موفقیت تحصیلی، کاهش سطح استرس، بهبود وضعیت بهداشت و سلامت، قدرت خرید، استانداردهای زندگی صورت می‌گیرد. که با مطالعات هادی زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۴) و نکویی نائینی و برقی (۱۳۹۴) همسو می‌باشد.

پیشنهادات تحقیق

با توجه به یافته‌های تحقیق موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

✓ با توجه به رابطه خدمات بازاریابی با رفاه اقتصادی و اجتماعی پیشنهاد می‌شود وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی اعضاء، خرید کلی نهاده‌های کشاورزی و توزیع اعتباری آن بین اعضاء تعاونی تولید را به خوبی فراهم آورند و نظارت کامل صورت گیرد، نقش واسطه‌ها را کاهش دهند و در بازار بورس حضور پویایی داشته باشند.

- ✓ با توجه به رابطه خدمات آموزشی با رفاه اقتصادی و اجتماعی پیشنهاد می شود وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت افزایش رفاه اعضا، اعضا را با فرآیند و روش های نوین تامین و توزیع نهاده های کشاورزی آشنا کنند و همواره آموزش هایشان را به روز و متناسب با علم و تکنولوژی جدید بومی شده تغییر دهند.
- ✓ با توجه به رابطه خدمات اعتباری و زیرساختی با رفاه اقتصادی و اجتماعی پیشنهاد می شود وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت افزایش رفاه اعضا، به توسعه منابع درآمدی در تعاونی های تولید در چارچوب کشاورزی مدرن اقدام کنند و تسهیلات اعتباری و تسهیلات جهت ایجاد صنایع تبدیلی و جانبی را ارائه دهند.
- ✓ با توجه به تاثیر خدمات بازاریابی بر رفاه خانوار اعضا پیشنهاد می شود وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون، سامانه مجازی خرید و فروش محصولات و نهاده های کشاورزی را برای اعضا با امنیت و سرعت بالا و تحت نظارت خود فراهم آورند.
- ✓ با توجه به تاثیر خدمات آموزشی بر رفاه خانوار اعضا پیشنهاد می شود وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت توانمندسازی اعضا و استقلال و خودکفایی اعضا و تربیت مربی از بین کشاورزان مستعد، آموزش های متناسب با استعداد اعضا را بصورت تخصصی فراهم آورند.

✓ با توجه به تاثیر خدمات اعتباری و زیرساختی بر رفاه خانوار اعضا پیشنهاد می شود وزارتخانه ها و سازمان های مربوطه مثل وزارت تعاون جهت افزایش رفاه اعضا، جهت اطلاع رسانی و نیز تدارک حمایت های مالی و فنی تسهیلات لازم مادی و معنوی (هماهنگی با سازمان های مربوطه به منظور تسهیل امور مالی) اقدام کنند.

منابع

۱. ایروانی، همت. (۱۳۹۰). نقش تعاونی های تولید کشاورزی در بهبود اوضاع اقتصادی کشاورزان و کاهش فقر کشاورزی، مجموعه چکیده مقالات اولین کنفرانس بین المللی بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، وزارت تعاون، اتحادیه بین المللی تعاون، دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه آزاد اسلامی، ۲۸-۲۷ فروردین.
۲. انتظاریان، ناهید؛ سنجرى، محمد. (۱۳۹۲). نقش تعاونی ها در تحقق حماسه اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه - شماره ۱۶۲.
۳. انصاری، حمید؛ جواربلو، مهران؛ پورافکاری، نصرالله؛ هاشمیان فر، علی. (۱۳۹۳). عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان مشارکت اعضای تعاونی های تولیدی استان تهران، تعاون و کشاورزی، سال سوم، شماره ۱۱.
۴. حضرتی، مجید؛ مجیدی، بتول؛ رحمانی، بیژن. (۱۳۸۹). شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های کشاورزی در توسعه اقتصاد روستایی بخش مرکزی شهرستان خدابنده، تعاون، ۲۱ (۳): ۸۹-۱۰۹.
۵. خاکی، غلامرضا. (۱۳۸۹). روش تحقیق در مدیریت. تهران. انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران. ص ۲۴۹.
۶. سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۸۵). روش های تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.
۷. لهسایی زاده، عبدالعلی. (۱۳۸۵). نقش تعاونی های تولید روستایی در اشتغال روستاییان، مجموعه مقالات اولین کنگره تعاون، اشتغال و توسعه. اردیبهشت ماه ۱۳۸۴. دانشگاه یزد.
۸. دانشور کاخکی، محمود؛ عاقل، حسن؛ هاتف، حکیم؛ سروری، علی اکبر. (۱۳۸۸). نقش مدیریت در عملکرد شرکت های تعاونی تولید روستای استان خراسان رضوی فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۴.
۹. سواری، مسلم؛ منادرانی، حسین؛ قمی، شعبانعلی. (۱۳۹۴). واکاوی نقش تعاونی ها تولید کشاورزی در دستیابی به توسعه ی پایدار در بخش کشاورزی، تعاون و کشاورزی، سال چهارم، شماره ۱۳.

۱۰. ناصری، تبسم. (۱۳۹۱). نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی شهرستان مهران در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی کشاورزان گندمکار عضو تعاونی‌های تولید، پایان نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایلام.
۱۱. نکویی نائینی، سیدعلی؛ برقی، حمید. (۱۳۹۴). نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در توسعه پایدار کشاورزی (مطالعه موردی: شرکت تعاونی تولید روستایی ارگ رودشت اصفهان)، مجله پژوهش‌های اقتصاد روستا، ۱(۲): ۴۱-۵۴.
۱۲. عجیبی، علی. (۱۳۹۰). نقش تعاونی‌ها در کاهش فقر روستایی، مجموعه چکیده مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، وزارت تعاون، اتحادیه بین‌المللی تعاون، دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه آزاد اسلامی، ۲۸-۲۷ فروردین.
۱۳. هادیزاده بزاز، مریم؛ بوذرجمهری، خدیجه؛ شایان، حمید؛ نوغانی دخت بهمنی، محسن. (۱۳۹۴)، ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی با رویکرد توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: شهرستان نیشابور)، پژوهش و برنامه ریزی، ۴(۳): ۱۱۱-۱۲۵.
14. Bernard, T., and A.S. Taffesse. 2012. Returns to scope? Smallholders' commercialization through multipurpose cooperatives in Ethiopia. *Journal of African Economies* 21(3): 440-464
15. Ito, J., Bao, Z., Su, Q., 2012. Distributional effects of agricultural cooperatives in China: exclusion of smallholders and potential gains on participation. *Food Policy* 37, 700-709.

